

مشکلات نیروی کار ایرانی

"سرعت‌گیرهای اشتغال را برداریم"

مصاحبه اختصاصی ماهنامه «اقتصاد ایران»، با آقای علیرضا مظهری، رییس سازمان کار و امور اجتماعی استان تهران

اقتصاد ایران: در حال حاضر با توجه به شاخصه‌های تعریف شده در حوزه نیروی کار، به نظر شما مهمترین مشکلات این گروه چه مواردی هستند؟

در حال حاضر، مهمترین مشکلات نیروی کار مربوط به یافتن شغل مناسب است و این به دلیل عدم همخوانی تحصیلات کارجویان با نیاز بازار کار است. به علاوه، تحصیلکردگان دانشگاه‌های ما فاقد مهارت‌های لازم برای جذب در بازار کار هستند. عموماً در بررسی‌های انجام گرفته، مشخص شده که افراد دارای مهارت، بیکار نخواهند ماند. مطلب دیگر هم به فرهنگ کار ما برمی‌گردد. فرهنگ کار در کشور ما

تحت تأثیر عوامل متعددی در طول این چند سال تغییر کرده که یکی از آنها حضور اتباع خارجی در کشور است. اتباع خارجی به سخت‌ترین کارها تن می‌دهند، در حالی که نیروی کار داخلی رغبتی به انجام آنها ندارد. همچنین عدم تخصص لازم برخی کارجویان در زمینه‌های شغلی مورد نظر، مشکل دیگری است که سبب تغییر در فرهنگ کار شده است. مسأله دیگر، هجوم زنان به بازار کار است که این موضوع در کنار عدم تعریف بازار کار برای این قشر از جامعه، سبب اهتمام آنان به انجام مشاغل مردانه شده است.

اقتصاد ایران: با توجه به هزینه‌های زندگی از جمله مسکن، تحصیل، درمان، خوراک، پوشاک و مانند آن، به نظر می‌رسد حداقل دستمزد در کشور متناسب با تورم داخلی سنجیده نمی‌شود. ارزیابی شما از این مسأله چیست؟

تعیین دستمزد و یا افزایش سالانه آن در کشور بر اساس مطالعات وسیعی توسط شورای عالی کار و کارگروه‌های کارگر و کارفرما صورت می‌پذیرد. تورم و محاسبه سبد هزینه خانوار، از شاخصه‌های مهمی هستند که در این رابطه سنجیده می‌شوند و در واقع تمام اینها در یک فرمول بسیار پیچیده قرار می‌گیرند و میزان حداقل دستمزد تعیین

می‌شود. بالطبع، این حداقل حقوق در برخی مناطق کمتر توسعه یافته که هزینه‌های زندگی در آنجا از هزینه‌های کلان شهرها کمتر می‌باشند، برای امرار معاش مناسب است، اما این حقوق در کلان شهرهایی همچون تهران، جوابگوی یک زندگی نخواهد بود. مسأله دیگر این است که در قانون مشخص شده است کسانی که به مرور سوابق کاریشان بالا می‌رود، باید دستمزد آنان بر اساس طبقه‌بندی مشاغل افزایش یابد.

متأسفانه فقط در تهران رقمی در حدود ۱/۵ میلیون نیروی کار در شرکت‌های خدماتی داریم که با آنها در پایان سال تسویه و در سال بعد، مجدداً قرارداد بسته می‌شود. چنین مواردی جزو طبقه‌بندی مشاغل قرار نمی‌گیرند. به عبارتی مناسب‌تر، رقمی معادل ۱/۵ میلیون خانوار وجود دارند که طبقه‌بندی مشاغل برای آنها لحاظ نمی‌شود. اگر شما به شرکت‌های بزرگ نگاه کنید، نیروی کاری که ۱۰ یا ۲۰ سال سابقه فعالیت دارد، دیگر مسأله حداقل حقوق برای او سختی ندارد. مشکل حداقل حقوق، بیشتر در قراردادهای موقت، پروژه‌ای و یا زمانی به وجود می‌آید.

اقتصاد ایران: متأسفانه بعضاً به دلیل حجم بالای بیکاری، برخی از کارفرمایان شرایط سختی را برای نیروی کار فراهم می‌آورند و نیروی کار

هم برای آن که بیکار نشود، فعالیت در چنین شرایطی را قبول می‌کند. برای رفع چنین مشکلی چه راه‌حلی پیشنهاد می‌نمایید؟

این امر به آن دلیل است که عرضه و تقاضای نیروی کار در ایران از یکدیگر تبعیت نمی‌کنند. اگر تقاضای نیروی کار (یا تعداد مشاغل) بیشتر از عرضه نیروی کار باشد، نه تنها چنین مشکلاتی پدید نمی‌آید، بلکه کارفرمایان سعی می‌کنند با ارائه برخی امتیازات جذاب، نیروی انسانی توانمند را جذب نمایند. متأسفانه الان در کشور ما شرایط بر عکس شده است. در حال حاضر، علاوه بر مشخص کردن وضعیت فارغ‌التحصیلان بیکار، باید در خروجی اساتید دانشگاه هم یک نوآوری انجام دهیم. الان فقط ۳۰۰ هزار کارجو در شهر تهران داریم. به نظر من باید موانع تولید شغل را برداریم. یک کارآفرین وقتی می‌خواهد شغل ایجاد کند، نباید برای زمین، وام، خرید ماشین‌آلات، واردات، صادرات و نیروی کارش دردسر داشته باشد.

باید شرایط ایجاد شغل را تسهیل نماییم. در بخش کشاورزی نباید زمین رها شده داشته باشیم. باید به کشت‌هایی روی بیاوریم که در آنها مزیت داریم. باید به تحصیلکردگانمان بها دهیم. باید به قشر دانشجو امید و احساس مستقل بودن را القا نماییم. الان ما تحصیلکرده بیکاری که در رشته‌های کاربردی و کار و دانش تحصیل کرده کم داریم، چون که آنها یاد گرفته‌اند همواره در کنار تئوری، به صورت عملی کار کنند. به نظر من باید حتی به کسانی که ایجاد شغل می‌کنند امتیازاتی داده شود.

مدیران ما باید از نظر کارشناسان و مشاوران خبره - با نگاه‌ها و سبک‌های فکری متفاوت - استفاده کنند و برای جذب چنین افرادی باید حتی حقوق بالاتری به آنها پیشنهاد نمایند و در عوض از افکار آنها بهره‌مند شوند. البته این را هم بگویم که کارآفرینان نباید فکر کنند که الان فرش قرمزی جلوی پای آنها پهن شده تا آنها بیایند و کارآفرینی کنند، بلکه موانع و مشکلات بسیاری پیش روی آنها قرار دارد.

اقتصاد ایران: جایگاه تحقیق و توسعه را در تولید و اشتغال چگونه می‌بینید؟

مدتی است که نام واحدهای R&D تا حدود زیادی در کشور رواج پیدا کرده و بسیاری به آن توجه می‌کنند، اما این توجه، توجهی واقعی نیست، چرا که فقط می‌خواهیم بگوییم مثلاً این گواهینامه را گرفته‌ایم. ولی فکر نمی‌کنیم وقتی چنین گواهینامه‌ای به ما اعطا می‌شود، باید

ثروت مبتنی بر علم و پژوهش

"تفاوت چندانی با گذشته نداریم"

مصاحبه اختصاصی «اقتصاد ایران» با دکتر کامران دانشجو، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

در ظاهر، تحریم باعث لطمه به پژوهش در کشور می‌شود چون ممکن است امکان خرید برخی از تجهیزات پیشرفته آزمایشگاهی یا مواد و قطعات مورد نظر سلب شود، اما در واقع تحریم باعث رفع یک تهدید بزرگ در پیشرفت تحقیقات کشور یعنی واردات همه چیز از خارج می‌شود و می‌تواند مسئولین و متولیان تأمین نیازهای کشور را وادار به حمایت جدی از تحقیقات و توسعه داخلی نماید که این امر باعث می‌شود تا تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و همچنین پژوهش بر مبنای نیاز کشور توسعه یابد.

تعداد ایران: کسب رتبه اول را در علم و تحقیقات در منطقه، تا چه حد عملی می‌بینید؟

کسب مقام اول علم و فناوری در منطقه به معنی توسعه همزمان در سایر مواردی است که در سند چشم‌انداز دیده شده است که مجموع آنها تصویر مطلوبی از کشور در ابعاد مختلف ترسیم می‌نمایند.

خوشبختانه کشور ما کمبودی از لحاظ دانشجویان نخبه و محققین توانمند ندارد. مهم این است که بتوانیم دستاوردهای پژوهشی و فناوری توسعه‌یافته را به محصول قابل مصرف جامعه تبدیل کنیم تا به ازای آنها ثروت تولید شود و از محل آن، پژوهش‌های جدید شکل بگیرند. بدین ترتیب چرخه مثبت توسعه علم و فناوری در کشور به سرعت باعث پیشرفت کشور می‌شود. در چنین شرایطی، کسب و کار مبتنی بر دانش در کشور رونق یافته و جاذبه‌ای قوی برای دانشمندان و دانشجویان سایر کشورها در کشورمان پدید خواهد آمد و این امر به نوبه خود انتقال دانش و فناوری پیشرفته را به داخل کشور تسهیل می‌کند.

انتظار ما این است که با اصلاح برخی از رویکردها، نگرش‌ها، آیین‌نامه‌ها و همچنین تعاملات و اولویت‌ها و رفع نواقص ساختاری و البته با تلاش گسترده محققین، مدیران، کارکنان، دانشجویان و فناوران، با تداوم حمایت دولت و مجلس محترم، شاهد تحرک بیشتر و همگرایی در فعالیت‌های پژوهشی و توسعه فناوری پیشرفته باشیم. توجه کنید که دستاورد و پیامد فعالیت‌های پژوهشی، فرآیندی بلند مدت است و نباید تصور کنیم که در کوتاه مدت به بار می‌نشیند.

■ **تعداد ایران:** متشکریم.

تعداد ایران: با نگاهی به شاخصه‌هایی که مبین پیشرفت علم و تکنولوژی در کشور می‌باشند، سال ۸۸ را چگونه ارزیابی می‌نمایید؟

گزارش نسبتاً دقیق این موضوع، اواخر اردیبهشت ۸۹ توسط وزارت علوم تهیه و پس از تأیید به مجلس محترم شورای اسلامی تقدیم خواهد شد و بهتر است تا آن زمان صبر کنیم. اما اگر بخواهیم به صورت کلی آن را مطرح نماییم، باید بگوییم که در مجموع، سال ۸۸ تفاوت محسوسی با چند سال قبل نداشته است؛ هرچند در تولید مقاله در سال ۲۰۰۹ به رکورد جالب بالای ۲۰ هزار مقاله رسیده‌ایم و به این ترتیب، مقام دوم منطقه از لحاظ تعداد و مقام اول را از لحاظ رشد از آن خود نمودیم.

تعداد ایران: وضعیت فعلی توسعه علمی کشور و فرار مغزها به چه صورت است؟

ما تاکنون در سطح ملی به جز در چند مورد مهم و بخش دفاعی - که قابل توجه بوده است - عمدتاً در توسعه علمی و انجام پژوهش، بهترین نبوده‌ایم. اما با به کار بستن رهنمودهای رهبر معظم انقلاب و برنامه‌های دولت خدمت‌گزار و همچنین فراهم آوردن زیرساخت‌ها، با توجه به مطالبات مردمی و تکالیف قانونی به سمت تولید ثروت و تولید علم پیش می‌رویم که در نتیجه این اقدامات، جایگاه واقعی علم در توسعه مشخص و برجسته خواهد شد. در مورد سؤال دوم، باید بگوییم که اولاً هر گونه رفتن برای کسب مدرج علمی بالاتر یا کسب مهارت‌های تخصصی برای وقفه‌ای از زمان، نه تنها فرار مغزها تلقی نمی‌شود، بلکه در اکثر کشورهای دنیا هم مرسوم است. ثانیاً راه چاره، توسعه کسب و کار مبتنی بر دانش در داخل کشور است که با زیرساخت‌های ایجاد شده، شاهد رشد روزافزون آن بوده و در آینده با تکیه بر تولید ثروت از علم، این مسأله رشد قابل توجهی خواهد داشت. این امر به نوبه خود جریان سفر به خارج را کند یا معکوس خواهد کرد. ضمناً توسعه تحصیلات تکمیلی در کشور به نسبت ۳۰ درصد دانشجویان که در آینده انجام می‌شود، عامل مؤثری بر ماندگاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی خواهد بود.

■ **تعداد ایران:** به نظر شما تحریم‌ها چه تأثیراتی بر فضای علمی و تحقیقاتی کشور داشته‌اند؟

تمام فعالیت‌هایمان استاندارد شوند. باید پل‌های ارتباطی ما با مشتری و همکارانمان اصلاح شوند. باید فضاهای بیشتری به نیروی کارمان بدهیم. واحد R&D به تنهایی فایده ندارد و تنها زمانی ارزشمند است که به افزایش بهره‌وری نیروی کار منجر شود. در ایران واحدهای تحقیق و پژوهش جایگاه زیادی ندارند و مؤسسات ما آنها را در عمل قبول ندارند. باید کاری کنیم تا تحقیق و پژوهش وارد کارهای اجرایی شود و از تلفیق این دو با یکدیگر، بهره‌وری افزایش یابد.

تعداد ایران: بعضاً به دلیل برخی مواد و بندهای سخت‌گیرانه در ارتباط با استخدام نیروی کار که در قانون درج شده، کارفرما علیرغم نیاز به نیروی کار به خاطر ترس از مشکلات آتی آن دست به استخدام نمی‌زند و این مسأله نیروی کار را بیشتر تحت فشار قرار می‌دهد. تحلیل شما از این موضوع چیست؟

قانون کار یکی از مترقی‌ترین قوانینی است که در کشور ما وجود دارد. مشکل از قانون نیست، بلکه به نحوه اجرای آن برمی‌گردد. کارفرما به دنبال روزنه‌ای است که قانون را دور بزند. کارگر هم به دنبال منفعت خود است. اگر قانون را حکم قرار دهیم، دیگر نیازی به مراجع حل اختلاف نیست، اما وقتی قانون را اجرا نمی‌کنیم، به مراجع حل اختلاف رجوع می‌کنیم تا این مراجع، قانون را حکم کنند. البته قبول داریم که باید بخش‌ها و بندهایی از قانون اصلاح و به‌روز شوند. اصلاحاتی در گذشته صورت گرفته و باید برخی از بندها و مواد در آینده اصلاح شوند.

تعداد ایران: اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در سال ۸۹ چه تبعاتی از منظر افزایش تورم و تعدیل نیروی کار در جامعه در پی خواهد داشت؟

مدتی پیش، این مسأله نگرانی‌های بسیاری ایجاد کرده بود. برداشت این بود که قدرت خرید کاهش می‌یابد و حتی بخش‌هایی از تولید متوقف می‌شوند، اما در این رابطه پیگیری‌هایی صورت گرفته و این امید از سوی دولت به وجود آمده تا مشکلات، گریبانگیر نیروی کار و بخش تولیدی نشوند. از این مقوله مطلع هستم که تدابیری در ارتباط با این مسأله اتخاذ شده، اما چون در جریان جزئیات آن نیستیم، نمی‌توانم بیان درستی از آن ارائه دهم.

■ **تعداد ایران:** متشکریم.